

Subject Area
Education Management

Year: 2022

Vol: 8 Issue: 100

PP: 2480-2493

Arrival

11 June 2022

Published

31 July 2022

Article ID Number

63549

Article Serial Number

25

Doi Number

<http://dx.doi.org/10.29228/8/sss.63549>

How to Cite This Article

Gürge, S. & Tekin

Bozkurt, A. (2022).

“İlkokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuk Haklarına İlişkin Algılarının İncelenmesi”

International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587)

Vol:8, Issue:100;

pp:2480-2493

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

İlkokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Çocuk Haklarına İlişkin Algılarının İncelenmesi*

Examination of the Primary Schools Teachers' Perception About Child Rights

Seval GÜRGE¹ Aykar TEKİN BOZKURT²

¹ Öğretmen., MEB, Sultan Akın İlkokulu, Mersin, Türkiye

² Dr. Öğr. Üyesi., Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Gaziantep, Türkiye

ÖZET

‘Çocuk Hakları’ kavramı tüm dünyada kabul gören evrensel bir kavram haline gelmiştir. Tüm öğretmenlerin hatta çocuklarla çalışma yapan tüm yetişkinlerin çocuk hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmaları; çocukların sahip olduğu hakların farkında olmaları, bu hakları nasıl kullanacaklarıyla ilgili bilinçlendirilmeleri için gerekli çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Bu sebeple bu çalışmada ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin çocuk haklarına dair bilgi, ilgi ve ilgi düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan görüşme yöntemi tercih edilmiş ve çalışmada durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunda ilkokullarda görev yapan 46 öğretmen yer almaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniği kullanılmıştır. Verileri toplamak için iki bölümden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış, görüşmeler gönüllü öğretmenlerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; çocuk haklarının öğretiminde öğretmenlerin önemli yerinin olduğu ve konuyla ilgili farkındalığı artırmak için çocuk hakları ile ilgili eğitimlerin yaygınlaştırılması amacıyla çalışmaların yapılması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Teorik bilgiler vermekten ziyade uygulamalı eğitimlerin okullarda daha çok yer almasının, ayrıca ailelere dönük bilinçlendirme çalışmalarının önemi belirlenmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine göre; bu konuya ders kitaplarında yer verilmesinin gerekliliğiyle beraber, konunun öğrencilerde sınav kaygısı yaratmaması gerekmektedir. Bir diğer sonuç olarak, katılımcı öğretmenlerin büyük çoğunluğun çocuk hakları ile ilgili herhangi bir eğitim almamış olduğu tespit edilmiştir. Çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ve katılım hakkının kullanılması ile ilgili öğretmenlerin çoğunun bu konuda hassasiyet gösterdikleri belirlenmiştir. Çalışmanın sonunda bulgulara dayalı önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Öğretmenler, Çocuk Hakları Sözleşmesi

ABSTRACT

The concept of 'Children's Rights' has become a universal concept that is accepted all over the world. It is important to carry out the necessary studies so that all teachers and even all adults who work with children have sufficient knowledge about children's rights, to make the children's awareness of their own rights, and to raise awareness about how to use these rights. For this reason, this study aimed to examine the level of knowledge, interest and perception of primary school teachers about children rights. In this study, the interview method, which is one of the qualitative research methods, was preferred and the case study design was used in the study. There were 46 teachers working in primary schools in the study group. The easily accessible case sampling technique, which is one of the purposeful sampling methods, was used to determine the study group. To collect the data, a semi-structured interview form consisting of 2 parts was prepared, and the interviews were carried out with the volunteer teachers. The content analysis technique was used to analyze the obtained data. As a result of the research; it appears that teachers has an important role about teaching of children's rights and there is a huge need for studies to expand child rights education in order to raise awareness about this subject. Rather on theoretical knowledge about child rights, the importance of having more practices in schools and the necessity of awareness-raising studies for families were determined. According to the teachers' opinions; along with the necessity of including this subject in the textbooks, the subject should not cause exam anxiety on students. As another result, it was determined that the majority of the participant teachers had not have any education about children's rights. It was appeared that most of the teachers were sensitive about the consideration of a child's opinions and their using the right to participate. At the end of the study, there are suggestions based on the findings.

Keywords: Children's Rights, Teachers, Convention on the Rights of the Child

1. GİRİŞ

Çocukluk insan hayatının önemli bir dönemidir. Bu dönemde yaşanan her olayın hayatın sonraki dönemlerinde etkileri olduğu söylenebilir. Kaya (2011), çocuğu doğduğu andan itibaren kendine has karakteri, davranışları, duyguları, zekâsı olan, çeşitli ilgi ve yeteneği olan yaratıcı düşünme becerisine sahip insan yavrusu olarak tanımlamaktadır. Çocuk kavramına ilişkin tanımlar tarihsel olarak ve toplumsal olarak değişebilmektedir. Türk Dil Kurumunun güncel Türkçe Sözlüğüne bakıldığında “çocuk” kavramının tanımı: 1. Küçük yaştaki erkek veya kız, 2. Soy bakımından oğul veya kız, evlat, 3. Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak, 4. Genç erkek, 5. Büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi, 6. Büyüklere yakışmayacak, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse, 7. Belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse, şeklinde ifade edilmektedir.

Çocuk ve çocukluk kavramlarına ilişkin olarak hukuki metinlere bakıldığında “çocukluk” ile ilgili şu tanımlarla karşılaşmaktadır: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 6/1-c maddesi uyarınca 18 yaşını doldurmamış kişi

* Bu makale, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Yönetimi, Tezsiz Yüksek Lisans Programı kapsamında birinci yazarın ikinci yazarın danışmanlığında yürüttüğü dönem projesine dayalı olarak geliştirilmiştir.

çocuktur. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun (ÇKK) 3/1-a maddesi uyarınca daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi çocuktur. (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

Çocuk hakları ve bu hakların korunmasına yönelik yasal güvencelerin en önemlilerinden birisi Çocuk Hakları Sözleşmesidir. Bu sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1989 yılında benimsenerek 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde ise 14 Eylül 1990 tarihinde bu sözleşmeye imza atarak katılmıştır (Dirican, 2018). Çocuk Hakları Sözleşmesine bakıldığında “çocuk” kavramı ile ilgili tanım şöyledir: Madde 1. Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır (T.C. Resmi Gazete, 27 Ocak 1995, sayı:22184).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde (20 Kasım 1989) yaşamsal haklar, gelişme hakları, korunma hakları, katılma hakları gibi başlıklar altında çocukların sahip olduğu haklar gruplandırılmaktadır. Yaşamsal haklar; çocuğun standartlara uygun, tıbbi bakım, beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını kapsamaktadır. Gelişme hakkı; çocuğun kendini gerçekleştirebilmesi için eğitim, oyun, dinlenme, bilgi edinme gibi haklarını içermektedir. Korunma hakları; çocuğun ihmal ve istismara karşı korunmasını sağlayan haklardır. Katılma hakları ise çocuğun, ailesinde ve toplumda aktif bir role sahip olmasının sağlanmasını içermektedir (Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1995).

Çocuk haklarının korunması, uygulanması, insanların çeşitli haklarının olduğunu bilmesi ve kişilerin haklarına saygı gibi önemli konular en etkili şekilde ancak eğitimle öğretilir (Turupçu ve Gültekin Akduman, 2015). Haklarını bilen çocuklar yetiştirebilmek için öğretmenlerin de çocuk hakları konusunda bilgili olmaları, buna uygun davranış sergilemeleri ve haklarının farkında olan çocuklar yetiştirmeleri gerekir. Çocuk hakları, hukuksal olarak ve ahlak açısından tüm çocukların doğdukları andan itibaren ihmal ve istismar durumlarından korunma, sağlık, eğitim, barınma haklarını tanımlamak için kullanılan evrensel bir terim olarak ifade edilmektedir (Değirmencioglu, 2004). Ayrıca çocukluk dönemi çocuk psikolojisi açısından da ele alınacak olursa, özellikle 0-6 yaş dönemi itibarıyla merak, hayal gücü ve oyun gibi etkinliklerin yoğun olduğu (Çelikkaya, 2016, s.126) bireyin öğrenmesi açısından en kritik dönemleri içermektedir. Flowers (2007)’a göre de çocukluk dönemi ömür boyu sürecek olan insan hakları eğitimine başlamada en uygun zaman dilimidir. Çocukların yaşamında hakların yer alması, kendileri tarafından kullanılması ve bu haklara saygılı bir gelecek yetiştirebilmek için en etkili yol çocuk hakları eğitimidir. İnsan haklarının temeli olan çocuk hakları, çocukların haklarını kendi yaşamlarıyla ilişkilendirebilmeleri açısından önemlidir (Akyüz, 2018).

Öğretmenin rolü pek çok konuda olduğu gibi, çocuğun kendi haklarının farkında olması ve demokratik bir anlayışa sahip bireyler olması bakımından da büyüktür. Öğretmenler çocuk hakları ile ilgili bilgileri ve verileri araştırıp değerlendirdikten sonra kendi tutumlarını geliştirmeli, elde ettikleri bilgiler ve kazandığı tutumların çocuk tarafından da davranışa dönüştürülmesini hedeflemelidir (Uçuş, 2013). Ayrıca öğretmenlerin yetiştirilmelerine özen gösterilerek statülerinin iyileştirilmesi gerekmektedir, gelecekte mesleki yaşantılarında çocuk merkezli anlayış doğrultusunda, Çocuk Hakları Sözleşmesini bilen ve uygulayan öğretmenler olarak yetiştirilmeleri önem arz etmektedir (Akyüz, 2001).

Eğitim kurumları çocuk haklarının öğretilmesinde, korunmasında ve geliştirilmesinde etkin rol oynamalıdır. Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının çocuk haklarını bilme ve uygulama düzeylerinin tespiti bu açıdan mühim bir konu olarak söylenebilir. Öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin ders almalarının çocuk haklarına yönelik tutumlarını olumlu etkilediği sonucu (Karaman- Kepenekçi ve Baydık, 2009) ifade edilmiştir. Literatüre bakıldığında, çocuk hakları ile ilgili birçok araştırma yapılmış olsa da bu çok boyutlu konunun üzerinde sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Bu açıdan bu çalışmanın alana katkı sunması beklenmektedir.

Sözleşmenin 42.maddesinde “Devlet, Çocuk Hakları Sözleşmesinin herkes tarafından öğrenilmesini sağlar” ifadesi görülmektedir. Bu bakımdan sürecin öğretimi bu hususta önemli bir diğer başlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda, çocuk haklarını farklı yönleriyle ele alan çalışmalar görülse de, çocuk haklarının öğretimi ile ilgili az sayıda araştırma ile karşılaşmaktadır. Örneğin, Neslitürk ve Ersoy (2007)’un çalışmasında öğretmenlerin rolleri ve uygun öğrenme ortamı kurmasının önemi ile ilgili yazımlardan sonra çocukların düzeyine uygun etkinliklerle hissettirerek eğitim verilmesi ve çocukları duygusal açıdan olumsuz yönde etkileyecek materyal ve etkinliklerden kaçınılması ile ilgili uyarılar dikkat çekmektedir.

Öğretmenlerin çocuk hakları ile ilgili farkındalıklarının yüksek olmasının eğitime, çocuğa ve topluma çeşitli katkılarının olacağını belirten akademik çalışmalara rastlanmaktadır. Neslitürk ve Ersoy (2007)’a göre de öğretmenlerin çocuk haklarının kapsamı hakkında ve sürecin öğretiminin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili bilgisinin olması gereklidir. Landsown (2005)’e göre çocukların kendilerini ilgilendiren kararlara katılımı konusunda seminer ve kongrelerle öğretmenler eğitilmelidir.

Bu araştırmada ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin ocuk haklarına dair bilgileri, ilgileri ve algılarının ne durumda olduğunu belirlemek amaçlanmıştır. Bu ana amaca dayalı olarak aşağıdaki alt sorulara cevap aranmıştır:

- ✓ İlkokulda görev yapan öğretmenlerin ocuk Hakları Sözleşmesinin önem ve etkililiğiyle ilgili görüşleri nedir?
- ✓ İlkokulda görev yapan öğretmenlerin ocuk hakları ile ilgili öğrencilerine farkındalık kazandırma adına yaptıkları çalışmalar nelerdir?
- ✓ çocukların ve gençlerin ocuk hakları konularında bilinçlendirilmelerinde öğretmenlerin rolü nedir?
- ✓ İlkokulda görev yapan öğretmenlerin ocuk hakları konusunun ders kitaplarında yer verilmesinin yeterliliğiyle ilgili görüşleri nedir?
- ✓ İlkokulda görev yapan öğretmenlerin ocuk hakları konusunda aileleri bilinçlendirmek için nerileri nelerdir?
- ✓ İlkokulda görev yapan öğretmenlerin çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ile ilgili görüşleri nelerdir?

Bu araştırma ile ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin ocuk Hakları Sözleşmesine yönelik görüşlerinin tespiti sayesinde alanda ocuk haklarının ğretimi konusunda rehberlik yapması, öğretmenlerin süreçteki rolü ile ilgili bilgi vermesi, ailelere yönelik nasıl çalışmalar yapılabileceğiyle ilgili öneriler sunması, çocukların haklarını kullanma ile ilgili farkındalık kazandırma konusunda aydınlatıcı olması beklenmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma: “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak betimlenmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2006). Nitel araştırmalarda yorumlayıcı ve doğal bir yaklaşım kullanılır ve araştırmaların doğal ortamlarda yürütülme özelliği söz konusudur (Cresswell, 2021, s.45-46).

Araştırmada nitel araştırma yöntemi desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum alışması, güncel olan konuların ve araştırmacı kontrolünün değişkenler üzerinde herhangi bir etkide bulunmadığı durumlarda nasıl ve neden sorularını cevaplamak için kullanılan bir yöntemdir (Yin, 2009; Yıldırım ve şimşek, 2011).

2.2. Evren ve örneklem/alışma Grubu

Bu alışma, 2020-2021 eğitim ğretim yılının ikinci döneminde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte görüşmeler, Covid 19 pandemisi dönemi nedeniyle uzaktan erişim teknolojilerinden faydalanarak yapılmıştır. Amaçlı rnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum rneklemesi tekniği ile çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu rnekleme, araştırma konusu ile ilgili gerekli şartları taşıyan ve bununla birlikte araştırmaya katılmak için gönüllü olan mevcut katılımcılar ile gerçekleşen bir tekniktir (Christen, Johson ve Turner, 2015, s.357). Bu rneklem, erişilmesi kolay olan durumlarda ve çoğu zaman araştırmacının diğer örnekleme yöntemlerini kullanma olasılığı bulunmadığı durumlarda kullanılır (Yıldırım ve şimşek, 2006). Bu bağlamda, Covid 19 pandemisi sürecinde kolay ulaşılabilir rneklemesi tercih edilmiştir.

Araştırmaya MEB’e bağlı ilkokullarda görev yapan toplam 46 ilkokul ğretmeni katılmıştır. Öğretmenlerin çalışmaya katılmalarında gönüllülük esası dikkate alınmıştır.

Aşağıdaki Tablo 1’de katılımcılara ilişkin kişisel bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcı ğretmenlere Ait Kişisel zellikler

Özellik	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	27	58.7
Erkek	19	41.3
Toplam	46	100.00
Yaş		
21-30	10	21.7
31-40	29	63.0
41-50	4	8.7
51 ve zeri	3	6.5
Toplam	46	100.00
Hizmet Yılı		
1-5	6	13.0
6-10	20	43.5
11-15	8	17.4

16-20	7	15.2
21-25	2	4.3
25 ve üzeri	3	6.5
Toplam	46	100.00
Öğrenim Durumu		
Lisans	37	80.4
Yüksek Lisans	9	19.6
Toplam	46	100.00

Tablo 1’de katılımcı öğretmenlere ait kişisel özellikler verilmiştir. Tablo 1. incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre katılımcıların büyük oranda kadın (%58.7) ve daha az oranda erkek (%41.3) olduğu görülmektedir. Yaş değişkenine göre katılımcılar büyük oranda (%63.0) 31-40 yaş aralığındadır. 21-30 yaş aralığında 10 kişi bulunmaktadır, bu oran katılımcıların %21’ini oluşturmaktadır. 41-50 yaş aralığında 4 kişi (%8.7), 51 yaşın üzerinde 3 kişi (%6.5) araştırmaya katılmıştır. Katılımcı öğretmenlerin hizmet yılı değişkenine göre dağılımına bakıldığında büyük çoğunluğu (%43.5) 6-10 yıldır öğretmenlik mesleğini icra eden öğretmenler olduğu görülmektedirler. Bunu sırasıyla 11-15 yıl (%17.4), 16-20 yıl (%15.2), 1-5 yıl (%13.2) hizmeti olan öğretmenler izlemektedir. 25 yılın üzerinde görev yapan 3 öğretmen (%6.5), 21-25 yıl görev yapan 2 öğretmen (%4.3) vardır. Katılımcı öğretmenlerin öğrenim durumuna göre büyük çoğunlukta (%80.4) lisans mezunu, daha az çoğunlukta (%19.6) yüksek lisans mezunu olduğu belirlenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin çocuk haklarına dair bilgi, ilgi ve algılarının incelenmesi amacıyla yürütülen bu çalışmada görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. Görüşmeler esnasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formundaki sorular araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve bir uzman görüşü alınmıştır. Geliştirilen bu görüşme formunun birinci bölümünde araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel bilgileri yer almaktadır. İkinci bölümde ise ilkökul öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik görüşlerinin tespit edilmesine yönelik açık uçlu sorular yer almaktadır. Hazırlanan soruların açık ve anlaşılır olup olmadığını test etmek amacıyla öncelikle 2 öğretmene (Öğretmen OG ve Öğretmen ÖK) sorular yöneltilerek pilot deneme yapılmıştır. Hem pilot uygulamadaki 2 öğretmenin geri dönütleri hem de uzman görüşü doğrultusunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Covid Pandemi sürecinden dolayı görüşmeler elektronik olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yüz yüze yapılabildiği gibi, ses ve görüntü alan teknolojik aletler yardımıyla da yapılabilir (Karasar, 1998). Araştırma gönüllülük esasına göre yürütülmüştür. Görüşmelerden toplanan veriler yazıya dökülmüştür.

2.4. Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışmada elde edilen verilerin çözümlemesinde içerik analizi tekniği uygulanmıştır. İçerik analizi tekniğinde, toplanan verilere odaklanılır, sıklıkla tekrarlanan ya da yoğun olarak vurgulanan noktalardan kodlar çıkarılır. Ardından kategoriler ve temalar oluşturulur. Yani birbirine benzeyen veriler belirli kavram ve tema çerçevesinde bir araya getirilir ve okuyucunun anlayacağı şekilde yorumlanır (Baltacı, 2019).

Görüşmeler sonucunda elde edilen nitel veriler Word belgesi olarak yazıya aktarılmış, sonrasında gizlilik ilkesi doğrultusunda öğretmenlerin adları yerine Ö1, Ö2, Ö3, ..., Ö46 şeklinde kodlar kullanılmıştır.

Görüşmelerde sorulara verilen cevaplar tek tek incelenerek kodlar belirlenmiş, ortaya çıkan kavramlar belli başlıklar altında temalaştırılarak düzenlenmiştir. Elde edilen temalara göre gruplandırılan veriler, araştırma bulguları başlığı altında, frekans ve yüzdelik sonuçlar şeklinde tablolar haline getirilmiştir ve bu doğrultuda tablo altı yorumlamaları gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlayıcı bir adım olarak, ilgili temalar altında yapılan görüşmelerde, Yıldırım ve Şimşek (2011)’in önerdiği gibi, öğretmenlerin verdiği cevaplardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Alandan bir uzman görüşü alınmış, veri toplama aracına ve görüşme formunun oluşturulması sürecine değinilmiştir. Çalışma grubunun özellikleri “Evren ve Örneklem” başlığı altında açıklanmış çalışma grubunun seçim şekli “Verilerin Toplanması” kısmında anlatılmıştır. Ulaşılan bulguların sonuç kısmında uygun şekilde sıralanarak tartışılması da yine güvenilirliği artırıcı bir faktör olmuştur.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde katılımcı öğretmenlere yöneltilmiş olan sorulardan alınan cevaplar kategorilere ayrılarak incelemeye alınmıştır. Verilen cevapların ortak yönleri dikkate alınarak kategoriler belirlenmiştir. Araştırma bulguları tablolar halinde sırasıyla sunulmuştur. Ayrıca, görüşmelere başlarken öğretmenlerin Çocuk Hakları Sözleşmesini okuyup okumama durumları ve bu konuda herhangi bir eğitim alıp almama durumlarını

saptamak adına öğretmenlere bilgi durumunu yoklama amaçlı iki soru da yöneltilmiştir. Bu iki sorudan alınan cevaplar Tablo 2 ve Tablo 3'e işlenmiştir.

Aşağıdaki Tablo 2'de araştırmaya katılan öğretmenlerin Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)'nin maddelerini daha önce okuyup okumadıklarına ilişkin ulaşılan bulgular yer almaktadır.

Tablo 2: Öğretmenlerin ÇHS'yi Okuyup Okumama Durumları

Okuma Durumları	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	25	54.3
Kısmen	16	34.8
Hayır	5	10.9
Toplam	46	100.00

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu (f: 25, %54.3) ÇHS'yi okuduklarını belirtmiştir. 16 öğretmenin (%34.8) kısmen okuduğu, 5 öğretmenin ise (%10.9) hiç okumadığı belirlenmiştir. Bu tablodan katılımcı öğretmenlerin çoğunun ÇHS hakkında bilgisinin olduğu görülmektedir.

Görüşmeye katılan öğretmenlere "Çocuk Hakları konusunda eğitim aldınız mı? Evet ise bu eğitimi nereden aldınız?" sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar Tablo 3'e işlenmiştir.

Tablo 3: Öğretmenlerin Çocuk Hakları Konusuyla İlgili Eğitim Alıp Almama Durumları

Eğitim Alma Durumları	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	11	23.9
Hayır	35	76.1
Toplam	46	100.00
Eğitim Alınan Kurum	Frekans (f)	Yüzde (%)
TEGV	6	54.5
Üniversite Eğitimi	4	3.4
Kapsayıcı Eğitim (MEB) Hizmet İçi Eğitim	1	9.1
Toplam	11	100.00

Tablo 3'ten görüldüğü üzere, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (f:35, %76.1) Çocuk Hakları konusu ile ilgili herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmiştir. Çocuk Hakları ile ilgili eğitim alan öğretmenlerin (f:11, %23.9) bu eğitimleri nereden aldıkları ile ilgili bilgiler incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğu (f:6, %54.5) TEGV (Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı)'den eğitim aldığı görülmektedir. 4 öğretmen (%36.4) üniversite lisans eğitiminde ders aldığını belirtmiştir. 1 öğretmen ise (%9.1) Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Milli Eğitim Bakanlığının düzenlediği hizmet içi eğitimlere katıldığını söylemiştir.

Görüşmeye katılan öğretmenlere "Çocukken sizin çocuk haklarınıza uygun davranıldığını düşünüyor musunuz? Neden" sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar Tablo 4'e işlenmiştir.

Tablo 4: Öğretmenlerin Çocukluklarında Çocuk Hakkını Kullanmalarına Yönelik Değerlendirmeleri

Çocuk Haklarınıza Uygun Davranılması Durumu	Frekans (f)
Evet	12
Hayır	22
Bazen (Kısmen)	12
Toplam	46

Tablo 4 incelendiğinde; kendileri çocukken haklarına uygun davranıldığını düşünen öğretmen sayısı 12'dir. Aynı şekilde "Bazen uyulurdu, bazen uyulmazdı" şeklinde kısmen cevap verenlerin sayısı da 12'dir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (f:22) çocukken haklarının gözetilmediğini belirtmiştir. Bu konuda aşağıda öğretmen örnek alıntı ifadeleri yer almaktadır:

Ö31: Çocukken bizim hakkımız mı vardı? Tabi ki hayır! Karşına alıp konuşmak, fikir danışmak, soru sorarak muhabbet etmek vs... Benim büyüdüğüm çevrede ne yazık ki böyle şeyler olmadı. Varsa yoksa ev dağılmasın, el alemden laf gelmesin, çocuğun sesi çıkmasın. Şimdi düşünüyorum da o zamanlar çocuklar için tek düşünülen şey karnını doyurmaktı. Ama karnı doyuracağım derken ruhumuzu aç bıraktıklarının farkında bile değillerdi...

Ö42: Çocukluğumun hiçbir döneminde yetişkinler çocuk haklarına duyarlı değildi. Nispeten ebeveynlerin haklara uygun davranırdı. Bilhassa eğitim süreçlerinde çocuk haklarına son derece aykırı tutum ve davranışlara sahip öğretmen ve yöneticilerle karşılaştım.

Ö44: Kesinlikle uygun davranılmıyordu, kendim bir çocuk olarak sınıfta epey hırpalandım.

Ö24: Maalesef hayır. Kendi hakkımız bize yeterince anlatılmadığı için karşı tarafın görüşünü esas alıyorduk.

Olumsuz yaşantı ve ifadelerin yanı sıra çocuk haklarının gözetildiğini belirten olumlu öğretmen görüşleri de tespit edilmiştir. Bunlar:

Ö14: *Evet. İsteklerimizi ve düşüncelerimizi rahatlıkla paylaşabiliyorduk.*

Ö25: *Bilinçli bir ailenin bir ferdi olduğum için kendimi şanslı hissediyorum. Çocuk haklarından gasp edilen hiçbir hakkım olmadı.*

Çocuk haklarına kısmen uyulduğunu söyleyen öğretmenlerimizin cümleleri ise şöyledir:

Ö2: *Bazı durumlarda evet bazı durumlarda hayır, evin ortanca çocuğu olarak yerine göre büyük yerine göre küçük algılandığım için değişken bir durumdu bu durum.*

Ö4: *Çocukluğum güzel geçti ama bugünkü anlamda uygun davranıldığını söyleyemem. Sorumluluklarımız daha fazlaydı.*

Ö34: *Ailem bu konuda bana ve kardeşlerime gereken ilgiyi gösterip haklarımıza saygı duyardı. Ancak içinde bulunduğumuz kültür ve yaşam standartları tabii ki bazı haklarımızın rahatça kullanılmasına uygun değildi.*

Ö14: *"11 yaşıma kadar Hollanda'da büyüdüm. Bahsettiğim dönem 1973-1984 yılları. Bu dönemle Türkiye'de bulunduğum dönem kıyaslandığında özellikle düşünme ve ifade özgürlüğü noktalarında Hollanda'da daha uygun davranıldığını söyleyebilirim."*

Görüşmeye katılan öğretmenlere "Bir öğretmen olarak, Çocuk Hakları Sözleşmesinin günümüzdeki önemi ve etkililiği ile ilgili düşünceniz nedir?" sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplar Tablo 5'e işlenmiştir.

Tablo 5: ÇHS'nin Etkililiği ve Önemi İle İlgili Öğretmen Görüşleri

ÇHS'nin günümüzdeki önemi ve etkililiği	Frekans (f)
Bilinmeli, dikkate alınmalı, faydalı, eğitimler verilmeli	19
Çok önemli	14
Yeterli değil	13
Toplam	46

Tablo 5'e göre, katılımcı öğretmenlerin çoğu (f:19) Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)'nin bilinmesi ve dikkate alınması gerektiği, faydalı olduğu ve bu konuda eğitimlerin verilmesini vurgularken, 14 katılımcı sözleşmenin çok önemli ve değerli bir metin olduğunu dile getirmiştir. Bu konudaki alıntılar şöyledir:

Ö13: *Günümüzde çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü çocuklara karşı davranışlar artık masum değil. Toplumdaki eşitsizliğin çocuklara da yansması onların hayatlarında büyük yaralar açıyor.*

Ö25: *Çocuk haklarına en fazla ihtiyaç duyulduğu bir dünyada yaşıyoruz. Savaşların en çok etkilediği çocuklardır. Bir öğretmen olarak geleceğimizin teminatı olan çocuklara gereken önemin verilmesini istiyorum.*

Ö27: *Çocukların bir birey olarak kendi haklarını bilerek yetişmelerinin önemli olduğunu düşünüyorum. Çocuk yaşta haklarını bilerek yetişen çocukların ilerde daha özgüvenli olarak kendilerini olumsuzluklara karşı koruyabileceklerine inanıyorum.*

Ö31: *Çocukların haklarını koruma altına almak kesinlikle çok önemlidir. Çünkü onlar daha bu hayati tecrübe edip bazı şeyleri öğrenecek kadar deneyime sahip değiller. O yüzden haklarını koruma altına almak, çocuklara çocuk gibi davranmak, onların dünyalarında çeşitlilik ve güzellikler olması adına bu konu en elzem konu diye düşünüyorum.*

Sözleşmenin yeterli olmadığı kanaatinde olan 13 öğretmen görüşü de belirlenmiştir. Aşağıda bu konudaki öğretmenlerin ifadelerine yer verilmiştir.

Ö42: *Beden ve ruh bakımından kendini savunamayan bir grup olan çocukların onurlu ve insani gelişimini desteklemek açısından önemli bir belgedir. Lakin sözleşme yargısal olarak denetlenen bir metin olmadığı için etkili değildir.*

Ö46: *İnsanların haklar konusunda bilinçlenmesi için yazılı sözleşmelere gerek olmadığını düşünüyorum, zira yıllardır yürürlükte olan sözleşmeler var bunların olumlu faydasını toplum olarak görmedik. Okul öncesi döneminden itibaren çocukların hakları konusunda eğitilmesi gerektiğini düşünüyorum tabii ailelerin de eğitilmiş olma şartıyla.*

Görüşmeye katılan öğretmenlere “Öğrencilerinize Çocuk Hakları ile ilgili farkındalık kazandırmak için nasıl bir yol izliyorsunuz? Bu konuda sınıfınızda yaptığımız etkinlikler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir ve alınan cevaplar doğrultusunda Tablo 6 oluşturulmuştur.

Tablo 6: Öğrencilere Çocuk Hakları ile İlgili Farkındalık Kazandırma Yolları

Çocuk Hakları ile ilgili farkındalık kazandırmak için izlenen yollar	Frekans (f)
Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, İnsan Hakları, vb. derslerin kazanımları doğrultusunda bilgi verme, öğretme, anlatma	13
Afiş, broşür, pano, resim çalışması, boyama etkinliği	11
Oyun, drama, örnek olay, hikâye, tartışma, beyin fırtınası	9
Video, film izletme	3
Ders dışı alternatif etkinlikler	3
İhtiyaç dahilinde tanıtım, seminer, açıklama	3
20 Kasım günü	2
Bir çalışma yapmayan	2
Toplam	46

Tablo 6'ya göre, katılımcı öğretmenlerin çoğunluğu (f:13) Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, İnsan Hakları, vb. derslerin kazanımları doğrultusunda Çocuk Hakları konusunu sınıflarında işlediklerini belirtmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin çoğu (f:11) öğrencilerine Çocuk Hakları ile ilgili farkındalık kazandırmak için afiş, broşür, pano, resim çalışması, boyama etkinliği yöntemlerini kullandığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin (f:9) oyun, drama, örnek olay, hikâye, tartışma, beyin fırtınası, gibi öğretim teknikleriyle öğrencilerine çocuk hakları ile ilgili farkındalık kazandırmaya yönelik etkinlikler yaptıkları belirlenmiştir. 3 öğretmen konuyla ilgili video, film izlettiğini; 3 öğretmen ders dışı alternatif etkinlikler kullandığını ifade etmiştir. 3 öğretmen ihtiyaç dahilinde tanıtım, seminer, açıklamalar yaptığını söylemiştir. 2 öğretmen ise bu konuda bir çalışma yapmadığını ifade etmiştir. Tablo 6'da kodları verilen bu başlık altındaki öğretmen ifadelerinden bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

Ö8: Örnek olay yöntemi ile haklarını öğretmeye çalışıyorum. Benzer durumlarda be yapılabileceğini konuşuyoruz.

Ö25: Derslerimde bu konuyu işliyorum. Çocuk sözleşmesinde çocukların haklarının neler olduğunu etkinliklerle öğrettikten sonra her çocuk kendi haklarından bir tanesi ile ilgili bir afiş hazırlanmasını istedin.

Ö27: Evet öğretiyorum. Farkındalık oluşturacak etkinlikler yapıyorum. Sınıf ortamında drama çalışmalarının etkili olduğunu düşünüyorum.

Ö35: Pano mutlaka oluşturuyoruz hem de çocuklarla birlikte. Ayrıca hayat bilgisi kitabımızda da bununla ilgili etkinlikleri severek yapıyoruz ve böylelikle kendi haklarının neler olduğunu öğrenmiş oluyorlar.

Ö31: Genellikle maddeler halinde bahsedip, birkaç boyama etkinliği ve resim çalışması yaptırıp, ardından EBA'dan ya da farklı platformlardan ufak videolar izleyip konuşma, tartışma etkinlikleri yapıyorum.

Ö39: Evet çocuk olarak daha doğrusu bir birey olarak onları dinlemek, söz hakkı tanımak, haklarına saygı duyuyorum mesajı vermek çok önemli. Bunu özellikle davranışlarımla çocuklara hissettirmeye önem veriyorum. Ders kazanımlarında bununla ilgili metin, hikâye veya herhangi bir kelimeden bile bunun üzerine konuşmaya, haklarını bilmeye ve onları korumaları gerektiği üzerinde konuşuyorum.

Ö34: “2. ve 3. sınıflarda uyguladığımız uluslararası PYP (Primary Years Program – İlk Yıllar Programı) programına göre 2 ünite altında bunları öğretiyoruz. Öğrenciler önce bilinç kazanıyorlar ve aileleri ile tartışıyorlar ve daha sonra hakları inceleyerek neler yapılabileceği konusunda öğretmenleri ile çalışıyorlar.”

Ö42: Çocuk hakları sözleşmesinde yer alan haklar hakkında farkındalık geliştirecekleri sınıf rehberliği formatında çalışmalar tertip ediyorum. Rehber öğretmen olarak kurum paydaşlarının da çocuk hakları ile ilgili duyarlılığımı destekleyecek seminer çalışmaları yapıyorum.

Ö43: Hayır. Henüz böyle bir etkinlik yapmadım.

Öğretmenlere yöneltilen “Çocukların ve gençlerin çocuk hakları konularında bilinçlendirilmelerinde öğretmenlerin rolü nedir? Neden?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: ÇH Konusunda Bilinçlenmede Öğretmenin Rolü

Çocukların ve gençlerin ÇH konularında bilinçlendirilmelerinde öğretmenlerin rolü	Frekans (f)
Önemlidir ve sorumludur	20
Rol modeldir	8
Rehber ve yol göstericidir	6
Sadece öğretmenler değil tüm toplumun görevidir	6
Yetersizdir	3
Çocuklardan önce velilere eğitim verilmelidir	3
Toplam	46

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu (f:20) çocukların ve gençlerin Çocuk Hakları konularında bilinçlendirilmelerinde öğretmenlerin rolünün çok önemli olduğunu belirtirken, bu süreçteki öğretmen sorumluluğu üzerinde durmuşlardır ve öğretmenlerin sayesinde öğrencilerin bu konuda farkındalık kazandığını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar öğretmenin rol model (f:8) olma özelliğini dile getirmiştir. Bazı katılımcılar öğretmenlerin çocuk haklarının öğretilmesi konusunda birer rehber ve yol gösterici (f:6) olduğunu belirtirken; 6 öğretmen bu görevin yalnızca öğretmenlere ait olmadığını, toplumun tüm kesiminin bu süreçten sorumlu olduğunu dile getirmiştir. 3 katılımcı öğretmenlerin, çocukların ve gençlerin Çocuk Hakları konularında bilinçlendirilmelerinde yetersiz kaldığını vurgularken, 3 kişi de çocuklardan önce velilere eğitim verilmesi gerektiğini savunmuştur. Aşağıda bu husustaki bazı katılımcı ifadelerine yer verilmiştir.

Ö13: Öğretmenler önemlidir. Çocuklara haklarını öğretmeliyiz. Bu konuda onlara yol gösterici olmalıyız. Çünkü ailelerin bu konuda yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmüyorum

Ö27: Öğretmenlerin rol model olduğunu düşünürsek bilinçlendirmenin çocuğun öğretmeni tarafından yapılmasının çok daha etkili olacağı kanaatindeyim.

Ö31: Okul hayata hazırlanmak değil, hayatın ta kendisidir. O yüzden tüm bilgi ve becerilerin, tüm bilinçlendirmelerin kontrollü ve etkili bir şekilde öğretmen tarafından gerçekleştirilmesi gereklidir. Çünkü öğretmen taklit edilecek anne ve babadan sonra tek modeldir.

Ö37: Çok önemli rolleri olduğunu düşünüyorum. Çünkü çocukların ve gençleri olumsuz etkileyebilecek birçok ortam var; çevre, internet vb. Öğretmenler yol göstericilerdir ve çocuklar ve gençler üzerinde doğruların öğretilmesinde etkin rolleri var.

Ö43: Aslında öğretmenler bu konuda oldukça etkili olabilirler. Çünkü ebeveynlerden ziyade öğretmenin verdiği bilgi çocuk üzerinde daha etkili ve kalıcıdır.

Ö44: Anne babadan sonra en önemli rol öğretmenlerde. Rol model olarak öğretmenleri alan öğrenciler, bilinçlendirildiklerinde haklarına daha fazla sahip çıkacaklardır.

Aşağıda çocukların ve gençlerin Çocuk Hakları konularında bilinçlendirilmelerinde öğretmenlerin yetersiz kaldığını, bu sorumluluğun toplumdaki tüm bireylere ait olduğunu, ailenin çok önemli bir faktör olduğunu belirten bazı katılımcı görüşlerine yer verilmiştir.

Ö7: Önce aile sonra ise öğretmen...

Ö12: Tek başına yetersiz. Aileleri de bu bilinçlendirme çalışmalarına katmadan yapılanlar havada kalıyor.

Ö17: Öğretmen etkilidir ama tek başına çözüm değildir

Ö33: Öğretmenlerin rolü etkin olmalı ancak sadece öğretmenlerle sınırlı kalınmamalıdır. Çocuk hakları daha etkin ve ciddi bir şekilde yaygınlaştırılmalı.

Görüşmeye katılan öğretmenlere “Ders kitaplarında Çocuk Hakları Sözleşmesine yer verilme durumuna ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar Tablo 8’e işlenmiştir.

Tablo 8: Ders Kitaplarında ÇHS’ye Yer Verilme Durumuna İlişkin Görüşler

Ders kitaplarında ÇHS’ye yer verilme durumu	Frekans (f)
Yer veriliyor ama yeterli değil	24
İnsan Hakları ve Sosyal Bilgiler (4.sınıf) kitabında yeterince yer verilmektedir	9
Kesinlikle yer verilmelidir	6
Sınav kaygısı yaratabiliyor	3
Diğer tüm derslerin içeriğine de katılmalıdır	2
Fikri olmayanlar	2
Toplam	46

Tablo 8’den görüldüğü üzere, katılımcıların büyük çoğunluğunun (f:24) ÇHS’ye ders kitaplarında yer verildiği ama bunun aslında yeterli olmadığı, bu hususta konuların daha detaylı ve derinlemesine işlenmesi gerektiği yönündeki ifadeleri belirlenmiştir. Bu konuya yönelik özellikle 4.sınıf İnsan Hakları ve Sosyal Bilgiler dersi ders kitabında yeterince yer verildiğini söyleyenler (f:9) olmuştur. Bazı öğretmenler (f:6) ders kitaplarında Çocuk Hakları Sözleşmesine yer verilmesinin önemini vurgularken, bazı öğretmenler de (f:3) kitaplarda bu konunun yer almasının sınav kaygısı yaratabildiği ile ilgili görüş bildirmiştir. 2 kişi konunun bazı ders kitaplarında yer almasından ziyade diğer derslerin aralarına serpiştirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. 2 kişi bu konuda fikrinin olmadığını söylemiştir.

Aşağıda bu başlık altında tespit edilen bazı örnek öğretmen görüşlerine yer verilmiştir:

Ö12: 4.sınıfta dersinin içinde olması ve sosyal bilgilerde bir ünitenin ayrılmış olması değerli. Önceki sınıflarda konu olarak geçmektedir.

Ö16: Yazılı olarak çocuklara verilmesinden çok çocuklara bu güçlerini hissetmelerini sağlayacak bilinçlendirici faaliyetler yapılması gereklidir.

Ö34: Kitaplarda olmasının hiçbir önemi ya da etkisi olacağını düşünmüyorum. Kitaplarda olan her şey çocuklarda “Sınavda çıkar” mantığına yöneltecektir. Öğretmenler de kâğıt üzerinde işleyip geçeceklerdir.

Aşağıda ders kitaplarında Çocuk Hakları Sözleşmesine yer verilmesi gerektiğini düşünen bazı öğretmen görüşlerine yer verilmiştir:

Ö8: Çoğu dersin içeriğine katılabilecek bir konu olduğunu düşünüyorum.

Ö29: Konu ve kazanım olarak yer verilmeli. Evrensel ölçütlere sahip olmalı her çocuk ve bu konuda bilgi sahibi olmalı.

Ö37: Çocuk Hakları konusunun ders kitaplarında yer alması gerektiğini düşünüyorum. Sadece yılda bir kez kutlanan özel bir gün olarak kalmaması gerektiğini düşünüyorum.

Aşağıda ders kitaplarında Çocuk Hakları Sözleşmesine yer verilme durumunun yetersiz olduğunu düşünen bazı öğretmen görüşlerine yer verilmiştir:

Ö4: Hayat Bilgisi ders kitaplarında ilgili etkinlikler çoğaltılmalı, aynı şekilde sosyal bilgiler dersinde de drama etkinlikleri olabilir.

Ö22: 4. sınıf sosyal bilgiler konusu olarak yaklaşık 10 temel haktan bahsedilmektedir. Disiplinler arası yaklaşımlar olarak daha çok bahsedilebilir.

Ö33: Diğer derslere nazaran Sosyal Bilgiler ve İnsan Hakları derslerinde daha yaygın bir şekilde yer veriliyor ama yeterli olmadığını düşünüyorum.

Ö25: Kitaplarda yer verilmiş fakat yüzeysel kaldığı kanaatindeyim.

Ö46: Yer verilmesi güzel fakat yeterli olduğunu düşünmüyorum.

Görüşmeye katılan öğretmenlere “Ailelerin Çocuk Hakları konusunda bilinçli olmaları için aileye dönük çalışmalar yapıyor musunuz? Yapıyorsanız örnekler veriniz. Bu konudaki önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar Tablo 9’a işlenmiştir.

Tablo 9: Aileye Dönük Çalışmalara Yönelik Öğretmen Görüşleri

Ailelerin ÇH konusunda bilinçli olmaları için aileye dönük çalışmalar yapılması	Frekans (f)
Hiç yapmayan, fikri olmayan	19
Veli toplantıları, görüşmeler, hatırlatmalar, bilgilendirme	7
Rehber öğretmenin görevidir	5
Sunum yapma, seminer, broşür, fotokopi vb. dağıtımı	5
Halk Eğitim kursları vb. alan uzmanı kişilerin eğitim vermesi	4
Yapmayan ama yapılması gerektiğini düşünen	4
Ödevlere aileleri dahil eden	2
Toplam	46

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun (f:19) Çocuk Hakları konusunda aileye dönük çalışmalar yapmadığını görülmektedir. Bir kısım öğretmen hiçbir çalışma yapmadığını (f:4) söylemiş ancak yapması gerektiğini de belirtmiştir. Bazı öğretmenler (f:7) veli toplantıları, görüşmeler, hatırlatmalar, bilgilendirmeler yaptığını söylemiştir. Bazı öğretmenler ise bu konuda (f:5) ailelere sunumlar yaptığını, seminerler, broşürler, fotokopiler dağıttığını ifade etmiştir. Ayrıca, aileye dönük çalışmaları yapmanın rehber öğretmenlerin görevi

olduğunu savunanlar (f:5) olduğu gibi, Halk Eğitim merkezi kurslarının olması ve alanda uzman kişilerin bu yönde eğitimler vermesi ile ilgili öneriler (f:4) ifade eden öğretmen görüşleri belirlenmiştir. Ve bazı öğretmenler (f:2) ödevlere aileleri dahil ettiklerini belirtmişlerdir. Aşağıda aileye dönük çalışmaların yapılması gerektiği görüşünde olan bazı öğretmen ifadelerine yer verilmiştir:

Ö25: Özellikle bu salgın döneminde çocukların tüm zamanlarını aileleriyle geçirmeleri açısından aileye bu süreçte çok fazla iş düşmektedir. Ailelere gerekli bilgiler verilerek çocukların yaş aralıklarına göre ihtiyaçlarının karşılanması ve bu yaş gruplarına nasıl davranmaları gerektiğini anlattım.

Ö33: Ailelerle görüşmelerde çocukların da yaşam alanı olduğu konusunda sık sık hatırlatmada bulunuyorum. Haklar konusunda onlara bir yetişkin olarak davranmaları gerektiğini empati yapıp kabul görmelerini örneklerle anlatıyorum.

Ö42: Veli seminerleri ve müşavirlik hizmetlerinde çocuk hakları önemli bir yer teşkil ediyor. Öğretmenler akademik, kişisel sosyal, mesleki vb. herhangi bir konuda veli ile çalışırken çocuk haklarını vurgulamaya dikkat etmelidir. Çocuk hakları ile ilgili doğrudan bir eğitimin yanı sıra dolaylı olarak sürekli gündemde tutmalıdır.

Ö13: Yapmıyorum. Fakat bence yapmalıyız. Çünkü ailelerde çocukların birey olduğunu ve hakları olduğunu kabullenmeli. Etkinlik olarak onlara sunumlar hazırlanıp bilgilendirmeler yapılabilir.

Ö44: Şahsen böyle bir çalışmam olmadı. Ailelere seminer verilebilir, dünyadan örneklerle ailelere bunun önemini yaparak yaşayarak gösterilebilir.

Aşağıda ailelere yönelik eğitim verilmesinin rehber öğretmenlerin ve diğer uzman kişilerin görevi olduğunu belirten öğretmen görüşlerine yer verilmiştir:

Ö12: Daha çok rehberlik öğretmenin alanına girdiğini düşünüyorum bu sorumluluğun. Daha doğru bir ifadeyle, sınıf ve rehber öğretmeni iş birliği ile..

Ö24: Bence halk eğitim kurslarında çocuk hakları veli bilinçlendirmesi yapılması gerekir.

Ö31: Okullarda rehber öğretmen tarafından seminer verilebilir.

Ö34: Ünite öncesi aileyi bilgilendiriyoruz. Sürekli aile öğrenci etkileşimi kurabilecekleri ödevler veriyoruz ve ünite sonunda ailelerden geri bildirim alıyoruz. Bu konu direk Eğitim Fakültelerine ders olarak koyulmalıdır.

Görüşmeye katılan öğretmenlere “Çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ve katılım hakkının kullanılması ile ilgili fikirleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar Tablo 10’e işlenmiştir.

Tablo 10: Katılım Hakkının Kullanılması İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ve katılım hakkının kullanılması ile ilgili öğretmen görüşleri	Frekans (f)
Çocuğun görüşlerinin dikkate alınması gerekir	14
Çocuğu bir birey olarak gören bakış geliştirilmeli	9
Demokratik sınıf ortamı yaratılmalı	5
Okulda öğrencinin görev alacağı çalışmalar arttırılmalı	4
Aile konuyu bilmeli	4
Kendi haklarını bilen ve savunan çocuklar yetiştirilmeli	3
Sınırlı bir çerçeve olmalı	3
Yöneticiler bu hakkın uygulanması için fırsat yaratmalı	2
Konu içselleştirilmeli	2
Toplam	46

Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun (f:14) çocuğun görüşlerinin alınması gerektiği ifadesini kullandıkları görülmektedir. Bir kısım öğretmenler (f:9) çocuğun bir birey olarak görülmesinden ve kendini değerli hissetmesi gerektiğinden bahsetmiştir. 5 öğretmen demokratik sınıf ortamının öneminden bahsetmiştir. 4 öğretmen bu süreçte öğretmen tek başına görev yapması yerine ailenin de çocuğunun katılım hakkını bilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bazı öğretmenler (f:4) okulda öğrencilerin görev alacağı örneğin öğrenci meclisi çalışmalarının düzenlenmesi ve çocukların etkin görev almaları gerektiğini belirtmiştir. 3 katılımcı kendi haklarını bilen ve savunan çocuklar yetiştirilmesi gerektiğini ifade ederken, 3 katılımcı da katılım hakkının sınırsız olmadığını, belli bir sınır içinde sürecin yürütülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Az sayıda öğretmen (f:2) katılım hakkının şekil olarak uygulandığını ancak içselleştirilmesi gerektiğini söylemiştir.

Aşağıda çocukların katılım hakkının önemli olduğunu ve çocuğun görüşlerinin alınması gerektiğini dile getiren, çocuğun her konuda söz hakkı olduğunu belirten bazı öğretmen görüşlerine yer verilmiştir:

Ö2: Çocuklar en saf düşünceye sahip ve bir olayı belki de en gerçekçi görebilecek kitlelerden biri o yüzden fikirleri alınmalı.

Ö27: Çocukların okul ve sınıf ortamında haklarının iyice öğretilmesi ve ailede bu hakların pekiştirilmesi önemlidir. Okul ve ailenin birbirini desteklemesi gereklidir.

Ö35: Çocuğun görüşlerini almak çok önemli. Bununla ilgili zaman zaman derslerde de konular oluyor ve soruyorum ev içinde sizin fikriniz alınıyor mu diye genel olarak aldığım cevap olumlu bu da beni mutlu ediyor.

Ö37: Ben öğretmen olarak sınıfta bütün kararları öğrencilerimle birlikte alıyorum. Her öğrencime söz hakkı veriyorum. Bütün etkinliklere hepsinin katılmasını sağlamaya çalışıyorum. Özel günlerdeki etkinliklerde özellikle her öğrencime görev vermeye çalışıyorum.

Ö44: Merkezde çocuk olduğu için onun görüşünün alınması en önemli noktadır. Çocuk görüşüne önem verildiğini fark edince haklarına daha fazla sahip çıkacaktır.

Aşağıda sınıfta ve okulda demokratik ortam olması konusuna değinen bazı öğretmen görüşlerine yer verilmiştir:

Ö24: Katılım hakkı demokrasinin bir gereğidir. Okulda demokrasi, evde demokrasi katılım hakkının en güzel örneğidir. Bu yaşlarda bunun kazandırılması gerektiğine inanandanım.

Ö26: Kesinlikle olmalı, nasıl demokrasi kavramının önemi sınıftaki sınıf başkanlığı seçimlerinden başlanarak kazandırılmaya çalışılıyorsa aktif katılım kendini ifade etme ve hakkını savunabilme becerisini de hayatın içinde yaparak yaşayarak öğrenme yolunu mutlaka seçmeli.

Ö29: Her çocuğa değerli olduğu hissettirilmeli görüşlerinin önemli olduğu da. Sınıf kurallarının belirlenmesi, sınıf başkanı ve başkan yardımcısının belirlenmesi gibi okul temsilcisinin seçilmesi de bu konuda uygulanabilecek örnekler arasında.

Aşağıda katılım hakkının sınırsız olmaması gerektiğini, her şeyin bir ölçüsü olduğunu, bu konuda bir çerçeve olması gerektiğini belirten ve içselleştirmenin önemini vurgulayan bazı öğretmen görüşlerine yer verilmiştir:

Ö46: Çocukların görüşleri elbette önemlidir, fakat bu önem sınırsız ya da sonsuz değildir. Kontrollü seçenekler sunularak çocuk katılımcı olabilir.

Ö5: Gerekli durumlarda tüm aileyi ya da sınıfı ilgilendiren konularında verilmesi gerekiyor fakat sınırında öğretilmesi şart.

Ö42: Çocuk merkezli yaklaşımların etkisiyle son yıllarda çocuğun görüşüne başvurma ve çocuğun katılımını sağlama eğilimi artmıştır. Lakin gözlemlerim bunun yalnızca prosedürel ve törensel düzeyde olduğu yönündedir. İçselleştirilmemiştir. Oysa çocuğun katılımı içtenlikle sağlanmalı ve görüşlerinin saygı duyulur ve uygulanabilir olduğu çocuğa deneyimletilmelidir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuç ve önerilere yer verilmiştir. İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin algılarını inceleyebilmek amacıyla katılımcı öğretmenlere (f=46) görüşme soruları yöneltilmiştir. Katılımcı öğretmenlere Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)'nin maddelerini daha önce okuyup okumadıkları sorusu sorulduğunda alınan cevaplar bağlamında, Birleşmiş Milletler tarafından imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesinin tamamını okuyan öğretmen sayısı 25 kişi (%54.3), kısmen okuyanlar 16 kişi (%34.8) ve hiç okumadığını belirten 5 kişi (%10.9) olarak tespit edilmiştir. Çocuk ve gençlerin eğitimi ile ilgili görev yapan kişilerin eğitimle ilgili hukuki metinleri bilmesi oldukça önemlidir. Eğitimin hukuksal temelleri başlığında; Dağlı (2018)'ya göre hukuk, toplum yaşamını düzenleme, sosyal gereksinimleri karşılama ve toplumda adaleti gerçekleştirme amaçlarına yöneliktir. Özellikle yöneticiler kendi alanlarına ilişkin bütün yasal belgelerin içeriğini bilmek zorundadır. Bu açıdan, eğitimcilerin eğitim hukukuna ilişkin ulusal ve uluslararası belgelerdeki yazımları bilmeleri gerekir.

Bu araştırmada ilkokulda görev yapan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%76.1'i) çocuk haklarıyla ilgili herhangi bir eğitim almadıkları belirlenmiştir. Araştırmadaki bu bulgu, Uçuş (2009)'un çalışmasındaki; öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin çocuk hakları konusunda yeterince bilgiye sahip olmadığı bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca, bir diğer soru kapsamında katılımcılara 'Çocukken sizin çocuk haklarınıza uygun davranıldığını düşünüyor musunuz, neden?' sorusu yöneltilmiştir ve öğretmenlerin çoğunluğu (f: 22, %47.8) çocukken haklarına uyulmadığı, büyükleri tarafından değersiz hissettirildiklerini dile getirdiği görülmüştür. Bu konuda sadece 12 öğretmen çocukken haklarına uyulduğunu söyleyerek şanslı olduklarını belirtmiştir. Bu

tespitlerden yola çıkarak, bireyin çocukluk dönemindeki yaşantılarının; ailenin, çevrenin ve bölgesel özelliklerin ne derece önemli etkileri olduğu söylenebilir. Hoşgörür (2018, s.139) de toplumsal kurumların bireyin yetişmesi üzerindeki etkilerinden bahsetmektedir ve özellikle ailede çocuğa verilen önem, sevgi, saygı, hoşgörü, sorun çözme becerisi, aile içi insan ilişkilerinin biçimi gibi pek çok nedenin çocuğu etkilediğini belirtmiştir.

Araştırma kapsamında, Çocuk Hakları Sözleşmesinin önem ve etkililiği ile ilgili görüşleri incelendiğinde, bazı öğretmenler (f:19) etkili ve faydalı bir sözleşme olarak bulurken, bazı öğretmenler (f:13) etkisinin gün geçtikçe azaldığını ifade etmiştir. Katılımcı öğretmenler bu konuda ilgili eğitimler verilmesinin gerektiğini dile getirmiştir. Altınışık (1996)'ta bu hususta içinde yaşadığımız çağda teknolojik, ekonomik ve sosyal gelişmelerin insan yaşamını yakından etkileyen başlıca unsurlar olarak ifade ederek, bireyin içinde yaşadığı toplumda uyum sağlaması ve rolünü etkili bir şekilde gerçekleştirmesi için özellikle meslek yaşamında bilgi, beceri ve davranışlar bağlamında hizmet içi eğitimler almasının öneminden bahsetmiştir.

Öğrencilere çocuk hakları ile ilgili farkındalık kazandırmak için öğretmenlerin izlediği yollar başlığında, öğretmenlerin ders kazanımları doğrultusunda bilgi verme, öğretme, anlatma etkinliklerini yaptıkları, sıklıkla kullandıkları yöntemlerin afiş hazırlama, broşür tasarlama, pano, resim çalışması, boyama etkinliği, oyun, drama, canlandırma, örnek olay tekniği, hikâye, tartışma ve beyin fırtınası olduğu belirlenmiştir. Bunların dışında konuyla ilgili video ve filmler izletip bu yönde tavsiyelerde bulunan öğretmen görüşleri de belirlenmiştir. Buna ek olarak, sadece 20 Kasım'da kısaca konuya değindiğini söyleyen öğretmenler ve hiçbir çalışma yapmadığını belirten öğretmen görüşleri de olmuştur. Farkındalık çalışmaları için çocuk haklarının öğretiminde oyun (Torun ve Duran, 2014), drama (Çarıkçı, 2019) tercih edilen yöntemler arasında sayılabilir.

Ders dışı alternatif etkinlikler kullanan öğretmenlerin ise çocuklara haklarının kullanımının öğretilmesinde sundukları öneriler tespit edilmiştir. Bu konuda; bazı eğitim odaklı vakıf ve kuruluşların konuya ilişkin eğitim faaliyetlerine katılmak, PYP (Primary Years Program) gibi uluslararası programları takip ederek okullarda uygulamalar yapmak belirtilen öneriler arasında sayılabilir. Çocukların doğuştan sahip oldukları hakların uygulamadaki işleyişi, öncelikle çocukların sahip olduğu hakları bilmesi aracılığı ile gerçekleşmektedir (Gültekin, Gürdoğan Bayır ve Balbağ, 2016). Bu kapsamda, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin güncel çalışmaları takip etmesinin gerekliliği ifade edilebilir. Okul yöneticilerinin özellikle bu konudaki liderliği önemlidir ki, Erdoğan (2012, s.44)'a göre lider etkileme gücüne sahip kişidir ve örgütsel değişimlerin yaşanacağı yeni süreçlerde sürecin yönetimi adına başlıca niteliklerden birisidir. Ayrıca okullarda tiyatro vb. tarzda etkinliklere yer verilmesi, seminerler düzenlenmesi, küçük yaş gruplarında bu konuda oyunlar oynatılması çocukların eğlenerek öğrenmelerini sağlayabilecek katılımcı öğretmenlerce önerilen yöntemler olarak sıralanmaktadır.

Öğretmenlerin yüksek çoğunluğu çocuk haklarının öğrencilere kazandırılması konusunda öğretmenlerin yerinin çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Katılımcı öğretmenler bu konuda öğretmenlerin sorumlu ve etkili olduğunu vurgulayarak, öğretmenlerin rol model ve yol gösterici olduğunu, topluma ışık tuttuğunu belirterek ne kadar önemli bir mesleği icra ettiklerinin farkında olduklarını dile getirmişlerdir. Bazı öğretmenler bu süreçte sadece öğretmenlerle sınırlı kalınmaması gerektiğini, ailelerin ve tüm toplumun bu konunun bir parçası olduğuna vurgu yapmıştır. Çocuk haklarının korunması hem devletler tarafından hukuki sistemin korunmasıyla hem de bireylerin farkındalıkları ile gerçekleştirilebilmektedir (Uğurlu ve Gülsen, 2014; Karakaş ve Çevik, 2016; Kurt, 2016).

Ders kitaplarında Çocuk Hakları Sözleşmesine yer verilme durumuna ilişkin; görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğu (f:24, %52.1) ders kitaplarında yer veriliyor ama yeterli değil, şeklinde görüş bildirmiştir. Bu konuda bazı öğretmenler ise kitaplarda yer alan şeylerin çocuklarda sınav kaygısı oluşturabilme ihtimaline dikkat çekmiştir. Bu tespite dayalı olarak, öğretmenlerin öğrencilerle bu konuda uygulamaya yönelik etkinlikleri ön planda tuttuğu ve çocuğu bilinçlendirici faaliyetler yapılması ile ilgili önerileri görülmektedir. Dirican (2018) da bu hususta çocuk hakları eğitimine erken yaşlardan itibaren başlanması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Ailelerin Çocuk Hakları konusunda bilinçli olmaları için aileye dönük yapılan çalışmalar başlığında, katılımcı öğretmenlerin çoğunun herhangi bir çalışma yapmadığı veya yapılması gerektiği yönündeki görüşü göze çarpmaktadır. Bazı öğretmenlerin bu tür çalışmaları rehber öğretmenin ya da farklı uzman kişilerin yapması gerektiği görüşü belirlenmiştir. Bir kısım öğretmen ise öğrencilerin ödevlerine ailelerini dahil ettiklerini, veli toplantıları, görüşmeler, hatırlatmalar, bilgilendirmeler yaptıkları dile getirmiştir. Sunumlar yaptığını, seminerler, broşürler, fotokopiler verdiğini ifade eden öğretmenler de olmuştur. Çocukların yetişmesinde ailenin rolü büyüktür. Nalçacı (2020, s.191) da bireylerin ilk davranışlarını ailesi ile etkileşimi sonucunda kazandığını belirterek, ailede bilgi, görgü ve kültür aktarımı yapıldığına dikkat çekmiştir. Buna göre, ailenin çocuk hakları konusundaki bilgisi çocuğu yetiştirme sürecinde etkili olabilir.

Çalışmada, çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ve katılım hakkının kullanılması ile ilgili öğretmenlerin yüksek düzeyde önem ve hassasiyet gösterdikleri belirlenmiştir. Bazı öğretmenler demokratik sınıf ortamları sağlanmasından, bazıları çocuğun birey olarak görülmesinden ve kendini değerli hissetmesi gerektiğinden, bazıları da okullarda öğrencinin görev alacağı çalışmaların artırılması gerektiğinden bahsetmiştir. Az sayıda öğretmen ise bu konuda, çocukların katılım hakkının belli sınırlar içerisinde olması gerektiğini belirtmiştir. Skelton (2007)'a göre Çocuk hakları, demokrasi ve başarılı kalkınma için önemli bir başlıktır, demokratik vatandaşlık anlayışı edinme süreci katılımı bağlantılıdır ve aile, okul, toplum yaşantısına katılımı teşvik edilen çocuklar daha özgüvenli bireyler olarak yetişmektedir. Çocuk haklarında yer alan konuların ve uygulamaların hepsi çok önemlidir, bu yüzden, çocukların gelişimlerinde benlik ve kişilik kavramlarının sağlıklı gelişimi için çocukların sahip oldukları tüm haklarını bilerek farkındalık içinde yaşamaları oldukça önemlidir (Dinç, 2015).

5. ÖNERİLER: Bu araştırmada öğretmen görüşlerine dayalı olarak toplanan veriler ve ulaşılan sonuçlardan yola çıkılarak şu öneriler geliştirilmiştir:

- ✓ Çocuklarda ve çocuklarla beraber çocuk eğitimde görev alan yetişkinlerde konuya yönelik bilgi, beceri ve farkındalığı artırmak için ilgili eğitimlere önem verilmeli, bu eğitimlerin yaygınlaştırılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.
- ✓ Öğretmenlerin çoğunluğunun çocuk hakları ile ilgili eğitim almadığı bulgusu göz önünde bulundurularak; öğretmen yetiştiren kurumlarda, çocuk hakları ile ilgili konuların ders programlarında yer alması, hatta ayrı bir disiplin olarak örnek etkinliklerle işlenmesi önerilmektedir.
- ✓ Öğrencilerin çocuk hakları konusunda erken yaştan itibaren bilgilendirilmelerinin, kendi haklarının farkında olmalarının önemi doğrultusunda okullarda uygulamalı etkinliklerin artırılması önerilebilir.
- ✓ Katılım hakkının gözetilmesi maddesine yönelik okullarda demokrasinin gereği öğrencinin etkin katılım sağlayacağı oy kullanma etkinlikleri, hatta öğrenci meclisi çalışmaları düzenlenebilir.
- ✓ Çocuk hakları ile ilgili konuların ders kitaplarında sadece hayat bilgisi ve İnsan Hakları ve Yurttaşlık derslerinde değil müfredattaki diğer derslerin içeriklere de serpiştirilmesi önerilebilir.
- ✓ İlkokullarda okul rehber öğretmenlerle iş birliği içerisinde ailelere dönük çalışmaların planlanması ve düzenlenmesi önerilebilir.
- ✓ MEB, çocuk hakları eğitimlerinin yaygınlaştırılabilmesi için bu alanda çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlarla iş birliğini artırması önerilmektedir.
- ✓ Çocukların fikirlerini ve görüşlerini aktarabilecekleri web araçlar tasarlanabilir. Bu yönde konuyla ilgili paydaşların bir araya gelebileceği panel, sempozyum, vb. etkinlikler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

2. Altınışık, D. S. (1996). "Hizmetiçi Eğitim ve Türkiye'deki Uygulama. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi", 7 (7) , 329-348. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kuey/issue/10388/127089>.
3. Akyüz, E. (2018). Çocuk Hukuku, Çocukların Hakları ve Korunması, Pegem Yayıncılık, Ankara.
4. Akyüz, E. (2001). "Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı", Milli Eğitim Dergisi, (151), 1-26.
5. Baltacı, A. (2019). "Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?", Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388
6. Christensen, L. B. Johnson, R. B. & Turner, L. A. (2015). Research methods design and analysis (12th edition/Global edition). Boston: Pearson Education Limited.
7. Creswell, J.W. (2021). "Nitel Araştırma Yöntemleri. Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni". (Ed. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir), Siyasal Kitabevi, Ankara.
8. Çarıkçı, S. (2019). "Çocuk Hakları Eğitimi Programının İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Hakları Tutum ve Farkındalıklarına Etkisi" Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
9. Çelikkaya, H. (2016). Eğitim Bilimlerine Giriş, Eğitimcilik ve Öğretmenlik, Nobel Yayıncılık, Ankara.
10. Dağlı, A. (2008). Eğitimin Hukuksal Temelleri. (7. Bölüm) İçinde: Eğitime Giriş. Edi. Demirel, Ö & Kaya, Z. ss. 201-280. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

11. Değirmencioglu, S. (2004). “Demokrasiyi İçeriden Öğrenmek: Kamusal Başarı Modeli”, Çoluk Çocuk Dergisi, Kök yayıncılık, Ankara.
12. Dinç, B. (2015). Okulöncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Çocuk Hakları Eğitimi Konusundaki Görüşleri, Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 3(1), 7-25.
13. Dirican, R. (2018). “Tarihi Süreçte Çocukluk ve Çocuk Hakları”, Çocuk ve Gelişim Dergisi, 2(2), 51-62.
14. Erdoğan, İ (2012). Eğitimde Değişim Yönetimi. Ankara: Pegem Yayıncılık.
15. Flowers, N. (2007). *Compassito Manual On Human Rights Education For Children*. Council of Europe: The Directorate of Youth and Sport.
16. Gültekin, M.; Bayır, G.Ö. & Dinç, M. (2016). “Haklarımız Var: Çocukların Gözünden Çocuk Hakları”, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 8(24): 971-1005.
17. Hoşgörür, V. (2008). Eğitimin Sosyal ve Kültürel Temelleri. (5. Bölüm) İçinde: Eğitime Giriş. Edi. Demirel, Ö & Kaya, Z. ss.129-161. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
18. Karaman-Kepenekçi, Y. & Baydık, B. (2009). “Zihin Engelliler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42(1), 329-350.
19. Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
20. Kaya, S. Ö. (2011). “Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları ile İlgili Görüşleri”, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
21. Landsdown, G. (2005). *Innocenti Insight The Evolving Capacities of The Child*. UNICEF Innocenti Preseed Centre, 59-60, Florence,Italy.
22. Nalçacı, A. (2020). Değerler eğitiminde: Aile, Çevre ve Okul. (12.Bölüm). İçinde: Karakter ve Değer Eğitimi. Farklı Bakış ve Örnek Etkinlikler. Edit. Genç, Salih Zeki ve Beldağ, A. ss.189-204. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
23. Neslitürk, S. & Ersoy, A. (2013). “Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarının Öğretimine İlişkin Görüşleri”, Dergipark, 3 (2):245-257.
24. Skelton, T. (2007). Children, young people, UNICEF and participation. *Children's Geographies*, 5(1-2), 165-181. <https://doi.org/10.1080/14733280601108338>.
25. T.C. Resmi Gazete. Yürütme ve İdare Bölümü. 27.01.1995. Sayı:22184, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
26. TDK, Türk Dil Kurumu, (2021, Mayıs). Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
27. Torun, F. ve Duran, H. (2011). “Çocuk Hakları Öğretiminde Oyun Yönteminin Başarıya, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (16): 418-448.
28. Turupcu, A., & Gültekin Akduman, G., (2015). Okul Öncesi Eğitim ve Çocuk Hakları. *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
29. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Md.6.
30. Uçuş, Ş. (2009). “Çocuk Hakları Sözleşmesinin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Sözleşmeye Yönelik Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
31. Uçuş, Ş. (2013). “Çocuk Hakları Eğitimi Programının Hazırlanması ve Değerlendirilmesi” Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
32. Uğurlu, Z. ve Gülsen, İ. (2014). “Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması”, Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(1): 1-24.
33. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
34. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
35. Yin, R. K. (2009). *Case Study Methods: Design and Methods* (4. Baskı). Thousand Oaks: Sage Pbc